

Bir Mübarek Sefer Olsa da Gitsem - Dr. Mustafa Kara

Hakk'ı arar isen kalbinde ara, Kudüs'te Mekke'de Hac'da değildir

Yunus Emre

İnsanı tarif eden herkesin kullandığı tespitlerden biri de şudur: İnsan ruh ve bedenden meydana gelen bir varlıktır. İnsanın bir zâhiri/görünen, bir de bâtını/görünmeyen yönü vardır. Konu ile ilgili şu ifadeler de sık sık kullanılır: Madde-manâ dengesi/ zâhir-bâtın dengesi/ ruh-beden dengesi/ dünya-âhiret dengesi...

İnsan beden ve ruhtan meydana geldiği gibi ibadetlerimizin de bir bedeni, bir de ruhu vardır. İbadetlerimizin bir dış görünüşü bir de iç derinliği vardır. Bilindiği gibi namazda rükûya varmak, secdeye kapanmak... gibi hareketleri yapmak farzdır, bu hareketleri yaparken duâ okumak farz değildir. Oruç tutarken yemek yememek, cinsel ilişkiden uzak durmak, yani bedenimizin bazı maddî arzularını yerine getirmemek farzdır. Burada sorulması gereken temel soru şudur: Bu ibadetleri yaparken ulaşmamız gereken ruh hali nedir? Namazın farz olan bu dış şekli bize ne kazandırmalı, orucun bu maddî perhizi bizi nereye ulaştırmalıdır?

Kur'ân-i Kerîm'e göre namaz, insani bütün kötü ve çirkin şeylerden uzaklaştırır (Ankebût, 45), oruç ise insani takvâ noktasına yükseltir (Bakara, 183). Aksi halde eğilip kalkmaktan, açsuz kalmaktan başka bir kazancımız olamaz ve Allah'ın bunlara ihtiyacı yoktur. Hac da böyledir. Hac baştan sona sembollerle dolu bir ibadettir. Beytullah'ın etrafında dönmek, Safa-Merve arasında koşmak, Minâ'da şeytan taşlamak, Arafat'ta konaklamak gibi bu ibadetin temel esasları, sembollerin bir kısmıdır. Söz konusu hareketlerin dış görünüşüne takılır, ruhumuzla tavaf ve sa'y edemez, gönümüzle vakfeye duramaz ve şeytani taşıyamazsak kazan-cimiz "yorucu turistik bir seyahat"tan öteye gidemeyecek demektir. Hac ibadetinin bereketinden nasiplenebilmek için başka "dikkat"lere başka "titizlik"lere ihtiyaç vardır. Bu ibadetle birlikte ilâhî aşkın işiğini yakalayabilmek için başka hazırlıklara, başka çabalara muhtacız. Bunlardan şimdilik dört tanesine işaret edilebilir:

1. Hazırlık psikolojisi:Bütün ibadetlerde olduğu gibi hacda da hazırlanma psikolojisi "isinma hareketleri" çok önemlidir. Bedenimiz birden ısınmadığı/soğumadığı gibi ruhumuz da aniden bir atmosfere girip çıkamaz. Bunun için ibadetlerimizin öncesinde tefekkür ve tezek-kürle baş başa kalmamız gerekir. Namazdan önce ezani hu şû içinde dinlemek, ezandan önce huzûr ve duâ ile abdest almak "gerçek namaz" için olmazsa olmaz bir şart olduğu gibi hac için de böyle bir okuma, düşünme, dinleme dönemi olmalıdır. Bilindiği üzere hacî adaylarına cârullah= Allah'ın kom şusu dendiği gibi bu mukaddes topraklarda ömrünü geçirenlere de "mücâvir hayati yaşayanlar" denir. Dolayısıyla hazırlık döneminde ruhumuzu bu kom şuluğa hazırlamamız, bu kom şuluğa gölge düşürebilecek kir ve paslardan temizlenmemiz gerekir. O'nun evine doğru gittiğimiz, kibleye yöneldiğimiz akıldan çıkartılmamalı, O'nun yolunun rehberi Hz. Peygamber'in adımladığı topraklara yöneldiğimiz, onun gördüğü dağları, onun selâmladığı taşları müşahade edeceğimiz unutulmamalıdır. Bu anlamda hac bir "muhabbette yok oluş"tur. Yani fenâ fi'r-resûl ve fenâ fillâhtir. Bir başka ifade ile Hz. Peygamber'in izini sürerek Allah'a ulaşmaktır. Çünkü Allah'i sevebilmenin ve O'nun tarafından sevebilmenin yolu Re-sûl'üne tâbi olmaktan geçmektedir (Âl-i İmrân, 31). Yûnus bu ayeti şöyle şerh ediyor:

Araya araya bulsam izini

İzinin yoluna sürsem yüzümü

Hak nasip eylese görsem yüzünü

Yâ Muhammed canım arzular seni

2. Gurbet psikolojisi: Sosyal hayatta insanlarla kurduğumuz bağlar ve iş ilişkileri bazen öyle bir noktaya ulaşır ki, bunlar bizi denizin dibine doğru çeken demir halkalara dönüştürler. Bu ezici ve yok edici prangalardan kurtulabilmek için gariplik psikolojisine sığınmak gerekir. Bizi ablukaya alan bu demir çemberden kurtulmanın ve hürriyetin tadını tadabilmenin yolu "garib" kalmaktır. Yani sizi tanımayan bir muhitte kendi kendinizle ve aşkinizle baş başa kalmaktır. Sizi tanımayan, sizi alkişlamayan, size temennâ ile selâm vermeyen insanların arasında gur- bet psikolojisini yaşamak insana çok bereketli "an"lar sunabilir. Hac bunun çok güzel örneği olmaya aday bir ibadettir. Beş yıldızlı otellerde yakın çevre ile, iş çevresiyle, eski tanıdıklarla çıkılan bir hac seyahatinin bu "zenginliği" sunması imkânsızdır. Bu çember, insanı mâlâya'niye, çarşıpazar gezmelerine, yemek menüsüyle ilgili tartışmalara, kabile başkanının ve din görevlilerin hata-sevap cetvelinin tutulmasına kadar götürür. Halbuki yapılması gereken şey kâinatın Efendisi'nin şu sözüne kulak vermektir: "Bu dünyada garip gibi ol! Yolcu gibi ol!" (Buhârî, Rikâk, 3).

Malatyalı derviş Niyazî-i Mısırî bu hadisi şöyle şerh ediyor:

Gurbetliğe düşmedin

Mihnete sataşmadın

Kebap olup pişmedin

Biryani arzularsın.

Bu hal içinde "Garipler Kitabı"nı okuyan "gâh olur gurbet vatan, gahî vatan gurbetlenir" hikmetini kavrayanlara son Peygamber'in nidası şöyledir: "Gariplere müjdeler olsun!" (Müslim, İman 232).

3. Tefekkür psikolojisi: Kendini hac ibadetine şuurlu ve plânlı olarak hazırlayan, gurbet psikolojisinin imkânlarıyla Leylâ'sı için çöllere düşen mü'minlere bu ibadetin bereketini sunan en önemli unsurlardan biri de "ibadet yoğun" bir mevsim yaşamalarıdır. Yaklaşık bir ay dünyevî i- şlerden uzak, ev ile Kâbe arasında, otel ile Mescid-i Nebî arasında geçen bu zaman dilimi birçok "hasta"lığımızı tedavi etmekte, kaba saba taraşarımızı eritmekte ve bizi farklı dünyalara taşımaktadır. Bu derûnî yoğunluk bizi dînî hayat ve hissiyâtın zirvesi olan gözyaşıyla tanıştırmakta ve bize ilâhî armağanlar sunmaktadır. Bu doyumsuz anlardır ki bizi tekrar o anı yaşamak için fırsat kollamaya sevk etmekte ve şu mısralar vird-i zebanımız olmaktadır: Bir mübârek sefer olsa da gitsem Kâbe yollarında kumlara batsam. Niçin? Çünkü normal hayatımızda bir aylık "ibadet yoğun" bir mevsim yaşama imkânı hemen hemen yoktur. Çağdaş yaşama tarzı bize böyle bir fırsat sunmamaktadır. Bu psikolojik vasat olmayınca da dînî vecd ve coşkunluğu yakalamak mümkün olamamakta, ibadetlerin bize kazandırması gereken derinlik ve coşku yakalanamamaktadır. Günümüzde farklı kültürlerin insanımıza sunduğu "meditasyon" işte bu "ibadet yoğun" tefekkürün batı dillerindeki karşılığından başka bir şey değildir.

4. Vecd psikolojisi: Bu üç basamağı geçen mukaddes yolculuğun adayları "doya doya ve duya duya" bir hac mevsimi yaşayabilir, bütün bu sembollerin ardında saklı olan "huzur denizi"ne ulaşarak oradaki "inci"lere uzanabilirler. Bu atmosferi yakalayanlar mikattaki hazırlığa farklı bir gözle bakar, "kara donlu Beytullah"ın etrafında deli divaneler gibi döner, dönerken hacere'l-esvede el eder, Safâ ile Merve arasında âşık ve mâşuk kanatlarıyla kateder, Arafat'taki vakfeyi marifet ve mahabbet yaygılarıyla gerçekleştirir, Mina'da taşlamayı tevbe ve istiğfar imkânlarıyla ikmal ederler.

Gittiği mekânların kudsiyetinin farkına varanlar, karıncayı incitmeyen, yeşil bir yaprağı koparmayan, saçının sakalının derdi- ne düşmeyen, sadece O'nun aşkıyla yanıp tutuşan bir gönül adamı noktasına yükselir. Bu hali derinleştirenler ödül olarak "gözyaşı" mevhibesıyla karşılaşır. Gözyaşıyla seyredilen dünya ise bambaşka bir dünyadır. Bu noktada kalb ayağıyla "eşyanın hakikati"ne giden yol açılır. İlimden irfana ulaşılır. O zaman şu gerçek ortaya çıkar: "Ağlayanlar anlayanlardır." İlâhî tespit ve tavsiye ise şöyledir: "Az gülsünler, çok ağlasınlar" (Tevbe, 82).

Bu psikolojiyi yakalayanlar Mekke ve Medine'de dost kokusu alabilir, dost yüzü görebilir ve dost sesi işitebilirler. Hazırlık sınıfını geçip gurbet sınıfının esrarlı dünyasına girenler duâ ve niyazlarla canân yurduna gidebilirler: Alma tenden cânımı Aman Allah'ım aman Görmeden cânânımı Aman Allah'ım aman Bir kez yüzün göreyim Pâyine yüz süreyim Anda cânım vereyim Aman Allah'ım aman. Âşıkım Muhammed'e Ol Resûl-i emcede Koyma beni firkate Aman Allah'ım aman. Hac yolculuğunu aşk yolculuğuna dönüştüren nice âşıklar Allah'ın evine ve Resûl'ünün gül bahçesine gittikten sonra teslim-i ruh etmiş ruhunu Allah'a, bedenini mukaddes toprakların ılık kumlarına tevdi etmiştir. Bu âşıklardan bir tanesi de Türk mûsikisinin zirvesi Dede Efendi'dir. 1846 yılında hac ibadetini tamamladıktan ve son bestesini yaptıktan sonra orada, Minâ'da mâ şukuna kavuşmuştur. Beytullah'ın etrafındaki "baş açık yalın ayak" gönüldaşları tasvir eden Yunus'un şu mısralarının bestesi onun son eseridir:

Yörük değirmenler gibi dönerler
El ele vermişler Hakk'a giderler
Gönül Kâbe'sini tavaf ederler
Muhammed'in kösü çalınır bunda.
Semâda melekler kanat açarlar
Önde bir kılavuz Hakk'a uçarlar
Mü'minler üstüne rahmet saçarlar
Muhammed'in kösü çalınır bunda
. Derviş Yunus der ki gör n'oldu bana
Aşkın mahabbeti dokunur cana
Aklını başına devşir divane
Muhammed'in kösü çalınır bunda